

שאלות ותשובות

עם הרב יוסף צבי רימון

תפילה בציבור במזג האוויר קר

שאלה

שלום הרב, אמנם התירו כעת להיכנס לבתי הכנסת אך עדיין מותרת רק כמות מצומצמת של מתפללים, ורבים נאלצים להתפלל בחוץ. עד כמה צריך להתאמץ להתפלל בציבור במקרה כזה, כשקר בחוץ ולעיתים אף יש גשם? האם תפילה ביחיד עדיפה במקרה כזה על פני תפילה בציבור?

תשובה

מעלת תפילה בציבור

ממקורות רבים בגמרא עולה בבירור שיש מעלה גדולה לתפילה בציבור, מפני שתפילת הציבור תמיד מתקבלת לפני הקב"ה (ראו למשל ברכות ז, ח.נ.). וכך פוסק הרמב"ם (תפילה פ"ח ה"א):

תפלת הציבור נשמעת תמיד, ואפילו היו בהן חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור, ולא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור.

אך האם יש גם חובה להתפלל בציבור? בשולחן ערוך (צ"ז, ט) נפסק:

ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור.

מלשון זו אפשר להבין שתפילה בציבור איננה חובה מוחלטת, וצריך רק להשתדל לעשות זאת. כך עולה מדברי **המהרי"ל** (הלכות עירובי חצירות, ז), האומר ש"לא ראה בשום פוסק שמותר לערב תחומין לילך לבית הכנסת כדי להתפלל בעשרה... [כי] להתפלל בעשרה אינה כל כך מצוה, דיכול לכוון תפלתו בביתו". כלומר, תפילה בציבור איננה מצווה ממש, ולכן אין היתר לערב עירובי תחומין בשביל להתפלל בציבור. כדרך זו כתב גם בספר **עמק ברכה** (פומרנצ'יק; ברכות קריאת שמע, א), שהוכיח זאת מכך שרב נחמן לא הגיע לתפילה בציבור בטענה ש"תש כוחי" (ברכות ז: ורש"י שם) ויש לו טורח באיסוף עשרה אנשים לביתו – ואם הייתה זו מצווה של ממש ברור שהוא היה מתאמץ לקיימה.

תפילה בציבור – חובה

אולם ממקורות אחרים עולה שיש צורך להתאמץ עבור תפילה בציבור, ונראה מהם שיש בכך מצווה ואולי אף חובה. ראשית, **הגמרא בפסחים** (מ.י.) אומרת ש"תפילה ולנטילת ידיים – ארבעה מילין", כלומר אדם צריך להתאמץ עבור תפילה בציבור וללכת לשם כך אפילו מרחק גדול (כך פירשו רש"י ותוספות שם), וכך נפסק **בשולחן ערוך** (צ"ז, טז).

בנוסף, **הגמרא בברכות** (מ.ז:) מספרת שפעם אחת בא רבי אליעזר לבית הכנסת ולא היו שם עשרה מתפללים, והוא שיחרר את עבדו (ובכך הפך אותו ליהודי) כדי שישלים למניין, זאת על אף שיש איסור לשחרר עבד כנעני ("לעולם בהם תעבדו"). למרות זאת, רבי אליעזר שחרר אותו בשביל תפילה בציבור. מכאן ניתן לראות עד כמה חשובה היא תפילה בציבור, ומסתבר שהיא בגדר מצוות עשה (ולכן היא דוחה לא תעשה)¹.

לאור זאת סבור **הרב פיינשטיין** (שו"ת אגרות משה, או"ח, ח"ב, סימן כ"ז) שתפילה בציבור היא חובה ולא רק מעלה (ולכן גם תלמיד חכם צריך לבטל את לימודו וללכת ולהתפלל בציבור). לדעתו, עיקר התפילה היא להתפלל באופן שהתפילה עשויה להתקבל לפני הקב"ה. ממילא, כיוון שתפילה בציבור מתקבלת יותר, הרי שיש חיוב להתאמץ להתפלל בציבור, כי זהו עיקר יסוד התפילה, שתהיה אפשרות שתתקבל כמה שיותר (וכן כתב והרחיב גם בח"ד, סימן ס"ח):

הנה להתפלל בעשרה הוא **חיוב מצוה על האדם ולא רק הדור ומעלה בעלמא**... ואף שבגמ' ברכות דף ח' איתא שהוא משום דבצבור נשמע ומתקבל התפלה וכן הוא ברמב"ם רפ"ח מתפלה, מסתבר שזה עצמו עושה החיוב, דאם לא היה אפשריות לתפלתו של האדם להתקבל אפשר שלא היתה תפלה כלל ולא היה יוצא ידי מצות תפלה, **ורק מכיון שכל תפלה אפשר שתתקבל יוצא אדם במצות תפלה**... ולכן כיון שבצבור נשמעת תמיד ותפלת יחיד אף של אדם גדול וצדיק אינו ברור שתתקבל, יש חיוב על כל אדם שיתפלל בצבור והוי טעם זה שתפלת הצבור נשמעת יותר עצם הדין ממילא.

הרב פיינשטיין מסביר שאמנם השו"ע כתב "ישתדל", אך אין הכוונה שצריך רק להשתדל ולא יותר, אלא להפך – כוונת השו"ע לומר שאם אדם מתלבט אם הוא כבר התאמץ מספיק, עליו להתאמץ עוד (עד שיהיה בטוח שהמאמץ שווה לטירחת הליכת ארבעה מיל), וזאת מפני שמדובר בחובה ולא רק במעלה, וכן פסק בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סימן ו').

בתשובה אחרת מוסיף הרב פיינשטיין (או"ח, ח"ג, סימן ז'), שגם אדם שסבור שהוא מכוון יותר בביתו צריך להתפלל בציבור, כיוון שבתפילה בציבור היא "חיוב בעיקר מצוות התפילה", בעוד כוונה מעמיקה בתפילה היא רק "חשיבות ומעלה", ולכן תפילה בציבור גוברת על כוונה (ובפרט בזמן הזה, שאין אנו יודעים לכוון כל כך).²

דברים שבקדושה

פרט לעצם מעלת תפילה בציבור, שיייתכן כאמור שאין זו רק מעלה אלא חובה, הרי שבתפילה יש קטעים רבים שהיחיד לא יכול לומר בעצמו מפני שהם "דברים שבקדושה", שרק הציבור יכול לאומרם, כגון קדיש, קדושה וברכו (ברכות כא; רא"ש ברכות פ"ז סימן כ; מגילה פ"ג סימן ז'), שיש באמירתם קיום של מצוות "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (שו"ע הרב צ"י, יז), וכגון חזרת הש"ץ, ברכת כהנים, קריאת התורה ועוד. לכן, גם מטעם זה צריך להקפיד מאוד להתפלל בציבור.

הלכה למעשה

למעשה, אם אדם יכול להתפלל בצורה סבירה בחוץ, הרי שגם אם לא יוכל לכוון בצורה מלאה, ותפילתו תהיה מהירה יותר ולא נחת – עדיף להתפלל במניין. אם אדם זה סובל במיוחד מהקור, יותר מאחרים, ולכן הוא סובל במהלך התפילה ובוודאי שאיננו יכול לכוון כלל, יכול להתפלל ביחידות בביתו (ועדיף שיתפלל באותה עעה שהציבור מתפללים), ובוודאי במציאות הקורונה (ואם רוצה, יכול להתפלל בביתו וללכת למניין כדי לשמוע קדיש וקדושה). גם במקרה זה ראוי מידי פעם להתפלל בציבור (לפחות תפילות קצרות יותר, כמו מנחה וערבית).

כמובן שכל דברינו אמורים כשאין חשש סיכון בתפילה בציבור, אבל אם יש חשש סיכון (ובוודאי אם הדבר נוגד את ההנחיות הרפואיות) או שמדובר על אדם שנמצא בקבוצת סיכון וכדומה, יש להתפלל בבית ביחידות, ויש בכך קיום מצוות "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם". בע"ה שנזכה להתפלל במניין ומתוך כוונה גדולה, בשמחה ובטוב לבב.

ברכת ה' עליכם,

הרב יוסף צבי רימון

יו"ר עמותת סולמות

ראש הישיבה ורב המרכז האקדמי לב

רבה של אלון שבות דרום

1 אמנם **רש"י** (שם) כתב שם שרבי אליעזר שיחרר את העבד כדי שיהיה מניין לטובת אמירת קדושה, וכן כתב **בשו"ת חוות יאיר** (סימן קט"ו), אבל **התוספות** (שם ד"ה מצווה) הבינו שהשיחרור נעשה לצורך תפילה במניין).

2 אמנם בשו"ת אור לציון (ח"ב, פרק ז', הלכות תפילה) כתב שתפילה בכוונה ביחידות עדיפה על תפלה בציבור שלא בכוונה, וראייתו שאסור להתפלל במקום שיש בו טירדה, ומכאן שתפילה בכוונה עדיפה, אך גם הוא סבור שאין לעשות כן אלא באקראי.